

OILALARDAGI AYOLLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKNI OLDINI OLISHNING DOLZARB MASALALARI VA YECHIMLARI

Berdiyev Murodulla Xolbozorovich

Ko'kdala tumani "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazi psixologi

Annotatsiya. Ayollarga nisbatan zo'ravonlik dunyoning ko'plab mamlakatlarida keng tarqalgan va jiddiy muammo hisoblanadi. Ushbu maqolada ayollarga nisbatan zo'ravonlikning sabablari, oqibatlari va unga qarshi kurash usullari yoritildi. Zo'ravonlikning oldini olish va kamaytirish uchun turli choralar va takliflar berildi.

Kalit so'zlar: Zo'ravonlik, jinsiy daxlsizligi, iqtisodiy zo'ravonlik, jismoniy zo'ravonlik, BMTTD, gender, ijtimoiy himoya milliy agentligi, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi, jamoatchilik nazorati, huquqiy himoya, davlat siyosati

KIRISH

Ayollarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurashish bugungi jamiyatning dolzarb va muhim masalalaridan biridir. Zo'ravonlik nafaqat jismoniy, balki ruhiy va hissiy zarar yetkazib, ayollarning hayoti va salomatligiga tahdid soladi. Har bir ayolning huquqlari himoyalangan va zo'ravonlikdan xoli jamiyat barpo etish inson huquqlarining asosiy prinsiplaridan biridir.

O'zbekistonda va dunyo bo'ylab ayollarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurashish bo'yicha turli tashabbuslar va dasturlar amalga oshirilmoqda. Ushbu tashabbuslar, davlat siyosati va jamoatchilik nazorati bilan birgalikda, ayollarning huquq-manfaatlarini himoya qilish, gender tenglikni ta'minlash va zo'ravonlik holatlarining oldini olishga qaratilgan.

Ayollarga nisbatan zo'ravonlikning sabablari turli xil omillar bilan bog'liq. Ular quyidagilardan iborat:

1. Ijtimoiy va madaniy omillar: Ijtimoiy munosabat va omillar sababli jamiyatda bo'layotgan muammolar sababli kelib chiqadigan zo'ravonlik

Zo'ravonlik — xotin-qizlarga nisbatan jismoniy, ruhiy, jinsiy yoki iqtisodiy ta'sir o'tkazish yoki bunday ta'sir o'tkazish choralarini qo'llash bilan tahdid qilish orqali ularning hayoti, sog'lig'i, jinsiy daxlsizligi, sha'ni, qadr-qimmati va qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari hamda erkinliklariga tajovuz qiladigan g'ayrihuquqiy harakat (harakatsizlik);

2. Iqtisodiy omillar: Ayollar iqtisodiy jihatdan zaif bo'lib, ular ko'pincha erkaklarga iqtisodiy jihatdan bog'liqdirlar, bu esa zo'ravonlikka duchor bo'lish xavfini oshiradi. Iqtisodiy mustaqillik yo'qligi ayollarning himoyasizligiga olib kelishi mumkin.

Iqtisodiy zo'ravonlik — xotin-qizlarga nisbatan turmushda, ish joylarida va boshqa joylarda amalga oshirilgan zo'ravonlik shakli, xotin-qizlarning normal yashash va kamol topish uchun oziq-ovqat, uy-joy hamda boshqa zarur shart-sharoitlar bilan ta'minlanishga bo'lgan huquqini, mulk huquqini, ta'lim olish hamda mehnatga oid huquqini amalga oshirishni cheklashga olib keladigan harakat (harakatsizlik),

3. Huquqiy va siyosiy omillar: Ayrim mamlakatlarda ayollarning huquqlarini himoya qiluvchi qonunlar va siyosatlar etarli emas yoki amalda amalga oshirilmaydi. Bu huquqiy bo'shliqlar zo'ravonlarning jazolanmasligiga va zo'ravonlikning davom etishiga olib kelishi mumkin. Ayollarga nisbatan zo'ravonlik ko'pincha quyidagi oqibatlarga olib keladi:

1. Jismoniy va ruhiy sog'liqqa ta'siri: Zo'ravonlik ayollarning jismoniy jarohatlariga, ruhiy stressga, depressiya va xavotirlikka olib kelishi mumkin. Bu holatlar ayollarning sog'lig'iga jiddiy zarar yetkazishi va ularning hayot sifatini pasaytirishi mumkin.

Jismoniy zo'ravonlik - xotin-qizlarga nisbatan og'irligi turli darajada bo'lgan tan jarohatlari yetkazish, xavf ostida qoldirish, hayoti xavf ostida qolgan shaxsga yordam ko'rsatmaslik, zo'ravonlik xususiyatiga ega boshqa huquqbuzarliklar sodir etish, jismoniy ta'sir o'tkazish yoki bunday ta'sir o'tkazishning o'zga choralarini qo'llash

bilan tahdid qilish orqali xotin-qizlarning hayoti, sog'lig'i, erkinligi hamda qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari va erkinliklariga tajovuz qiladigan zo'ravonlik shakli.

Zo'ravonlikka qarshi kurash usullari quyidagilardan iborat deb hisoblaymiz:

1. Huquqiy chora-tadbirlar va qonunlar: Ayollarga nisbatan zo'ravonlikni taqiqlovchi qonunlar qabul qilinishi va amalda bajarilishi zarur. Bu qonunlar zo'ravonlarni jazolash va ayollarni himoya qilishga qaratilgan bo'lishi kerak.

2. Ijtimoiy dasturlar va tashabbuslar: Ayollarning huquqlarini himoya qilish va ularni qo'llab-quvvatlash uchun ijtimoiy dasturlar va tashabbuslar amalga oshirilishi kerak. Bu dasturlar ayollarning iqtisodiy mustaqilligini oshirish, ularni qo'llab-quvvatlash va huquqiy himoya bilan ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Ta'lim va ma'rifat: Zo'ravonlikning oldini olish uchun jamiyatda ta'lim va ma'rifat ishlarini olib borish muhimdir. Dunyo bo'ylab ayollarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurashish bo'yicha muvaffaqiyatli dasturlar va tashabbuslar mavjud. Masalan:

1. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot Dasturi (BMTTD): BMTTD O'zbekistonda gender asosidagi zo'ravonlikka qarshi kurashda faol ishtirok etadi. Ular "Gender asosidagi zo'ravonlikka qarshi 16 kunlik faollik" kompaniyasini tashkil etadi.

Nafaqat dunyo miqyosida, O'zbekistonda ham ayollarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurashish bo'yicha bir qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Mana ba'zilari:

1. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi: Bosh prokuratura gender asosidagi zo'ravonlikka qarshi kurashda huquqni muhofaza qilish organlari bilan hamkorlik qiladi.

2. Ijtimoiy himoya milliy agentligi: Ushbu agentlik gender zo'ravonlikka qarshi kurashda milliy va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

3. Jamoatchilik nazorati: Ayollarni himoya qilish va zo'ravonlikka qarshi kurashda jamoatchilik nazorati muhim rol o'ynaydi. Bu orqali ayollarga nisbatan kamsitish va zo'ravonlikning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshiriladi. Huquqiy himoya: O'zbekistonda xotin-qizlarni zo'ravonlikdan himoya

qilishga oid bir qator xalqaro hujjatlar ratifikasiya qilingan. Bu hujjatlar shaxsni oiladagi zo‘ravonliklardan himoya qilish mexanizmini mustahkamlaydi.

4. Davlat siyosati: Zo‘ravonlikka qarshi kurash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada xotin-qizlarning huquq-manfaatlarini himoya qilish, gender tenglikni ta‘minlash, oila, onalik va bolalikni himoya qilish kabi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

5. Targ‘ibot va tadbirlar: Zo‘ravonlikka qarshi targ‘ibot ishlarini kuchaytirish va jamoatchilik e‘tiborini ushbu masalaga jalb etishga qaratilgan tadbirlar tashkil etilmoqda.

XULOSA

Ayollarga nisbatan zo‘ravonlikka qarshi kurashish bugungi kunda global muammo bo‘lib, bu muammo har bir jamiyatni jiddiy ravishda qamrab oladi. O‘zbekistonda ayollarga nisbatan zo‘ravonlikka qarshi kurashish uchun davlat organlari, xalqaro tashkilotlar va nodavlat tashkilotlar tomonidan turli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu tadbirlar huquqiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish, gender tenglikni ta‘minlash, jamoatchilik nazoratini yo‘lga qo‘yish va targ‘ibot ishlari orqali ayollarni himoya qilishga qaratilgan. Shu bilan birga, jamoatchilik nazorati va axborot kampaniyalari orqali zo‘ravonlikka nisbatan muvofiqlik munosabatni shakllantirishga intilishadi. Har bir fuqaro va tashkilotning zo‘ravonlikka qarshi kurashda o‘z hissasini qo‘shishi, ayollar huquqlarini himoya qilish va ularga nisbatan zo‘ravonlik holatlarini oldini olish muhimdir. Faqat birgalikda harakat qilgan holda, zo‘ravonlikka barham berish va farovon jamiyatni barpo etish mumkin. Hokimiyat idoralari va jamoat tashkilotlari hamda fuqarolar hamkorlikda ish olib borishi zarur. Bu muammo faqat qonunlar bilan emas, balki ijtimoiy ongni o‘zgartirish va jamiyatda madaniy o‘zgarishlar orqali hal qilinishi mumkin. Ayollarning huquqlarini himoya qilish va zo‘ravonlikka qarshi kurashish uchun hamma birdek mas‘uliyatlidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://gov.uz/news/view/28500?citationMarker=43dcd9a7-70db-4a1f-b0ae981daa162054>
2. <https://oz.illp.uz/ayollarni-himoya-qilish-zo%CA%BBraVonlik-va-ta%CA%BCqibgaqarshi-kurashda-jamoatchilik-nazoratining-o%CA%BBrni/?citationMarker=43dcd9a770db-4a1f-b0ae-981daa162054>
3. <https://aniq.uz/uz/yangiliklar/zuravonlikka-qarshi-kurash-barchamizningvazifamiz?citationMarker=43dcd9a7-70db-4a1f-b0ae-981daa162054>
4. Interner materiallari